

Efnisorð

Val á sviði – val á orði

---

Ragna Steinarsdóttir

Fræðslufundur skrásetjara

16. mars 2006

# Vinnuumhverfi skrásetjara

---

- Kerfisbundinn efnisorðalykill (KE) er breyttur og Gegnir endurspeglar ekki þær breytingar
- Í lyklinum eru orð sem ekki á að setja í 650 4
- Valorð vantar sem uppflettiorð í nafnmyndaskrá
- Vikorð hafa ranglega verið sett inn sem valorð
- Vikorðum hefur verið breytt í valorð í lyklinum
  - Ekki búið að virkja frávísanir í Gegni

Eftir hverju eiga lykklarar að fara?



# Þættir nafnmyndaskrár

---

- Mannanöfn
- Stofnanir
- Efnisorð
- Landfræðiheiti

# Nafnmyndastjórnun

---

- Mikilvægt að aðgreina efnisorð vegna þess að Gegnir er almenn skrá sem tekur til allra fræðasviða
  - Aðgreining oftast nánari skýring innan sviga
  - Lykilatriði: Eitt hugtak – eitt heiti
  - Dæmi: Framburður
- Einn einstaklingur – ein nafnmynd
  - (með undantekningum)

# Yfirlit yfir helstu efnisorðasvið

---

- 600xx Mannanöfn
- 600xx + deilisvið t (titlar): Umfjöllun um höfundargreint verk
- 610x Stofnanir
- 650 0 LC efnisorð
- 650 2 MESH efnisorð
- 650 4 Íslensk stöðluð efnisorð
- 690 Efnisorð úr gamla Gegni
- 693 Tillögur um ný efnisorð
- 694 Sögupersónur
- 651 0 LC landfræðiheiti
- 651 4 Íslensk og íslenskuð landfræðiheiti
- 630x Samræmdir titlar

# Tenging bókræðigrunnns við nafnmyndaskrá

---

- Sést í leitarþætti starfsmannaáðgangs
  - Aðeins í “efnisorð öll”
- "Nánar"-glugginn – upplýstur þegar um tilvísun er að ræða
  - Skyld heiti sjást ekki í glugganum – verður ekki lagað í þessari útgáfu kerfisins

# Val efnisorða – hvað má?

---

- Alltaf má nota og velja framyfir önnur þau efnisorð sem hafa í AUT-hala
  - UPD=Y
  - 150 4

# Val efnisorða

---

- Efnisorð sem hafa 450 4 í AUT-hala er betra að forðast (ef  $UPD=N$ )
  - Slík orð má **alls ekki** setja í svið 650 4
  - Ef nauðsyn krefur má velja þau í svið 690 ef orðið er til þar fyrir – annars má setja þau í 693
  - Ekki er hægt að velja orð sem hafa 450 4 í AUT-hala ef  $UPD=Y$ 
    - Þ.e. orð sem búið er að samþykkja sem vikorð



# Vinna efnisorðaráðs

---

- Verkefni efnisorðaráðs m.a. að minnka víddarlyklun með því að samþykkja vikorð í KE sem eru í raun þrengri heiti (mörg eru til sem efnisorð í 690 / 693)
  - Dæmi: Rauðvín sem í KE er vikorð við vín (áfengi) – 7 færslur í 690
    - Þarf að vera valorð
  - Dæmi: Alaskaösp er vikorð í KE við Aspir
    - Búið að breyta í valorð í nafnmyndagrunni

# Landfræðiheiti – val sviðs

---

- Landfræðiheiti í Kerfisbundnum efnisorðalykli (KE) á að setja í 651 4 sem er sérstakt svið fyrir landfræðiheiti
  - Lítið hefur verið unnið með landfræðiheiti og þau voru ekki flutt vélrænt í nafnmyndagrunn nema þeim fylgdi tilvísun (UPD=N)

# Val efnisorða - vandamál

---

- Ekki er tryggt að þau orð sem hafa AUT-hala séu skv. Kerfisbundnum efnisorðalykli eða hafi verið samþykkt af efnisorðaráði
- Orð úr 692 voru flutt í nafnmyndaskrá
  - Þangað slæddust orð sem ekki áttu þar heima (rangt valið svið) – jafnvel vikorð í lykli
    - Dæmi: Kennsluverkefni, Írónía (ekki í KE)
    - Dæmi: Endurminningar (vikorð í KE)

# Val efnisorða - vandamál

---

- Allnokkur orð úr KE höfðu aldrei verið notuð sem efnisorð í 692 og fluttust því ekki í nafnmyndaskrá (enginn AUT-hali)
  - Þau orð eru oft til í 690 en mega vera í 650 4
    - Dæmi: Lygi, Nýrómantík
- Bókmenntir einstakra þjóða – samþykkt fyrir flutning Fengssafna í Gegni:
  - Ísrael + bókmenntir = Ísraelskar bókmenntir

# Val efnisorða

---

- Í Kerfisbundnum efnisorðalykli er oft gefið leyfi til að nota þrengri heiti án þess að þau séu uppflettiorð í lyklinum. Í slíkum tilfellum þarf að móta valorð skv. reglum ÍST 90 og handbókum
  - Dæmi: Ípróttir “Nota má heiti annarra ípróttagreina sem valorð”
    - Stangarstökk og Flugsund eiga því að vera í sviði 650 4 en ekki 690 þar sem þau eru núna

# Val efnisorða – AUT-halar

---

- Þrátt fyrir ýmsa vankanta er óhætt að styðjast við þau orð sem hafa AUT-hala og UPD=Y
  - Verkefni framundan er að sníða þessa vankanta af, færa þau orð sem eru í KE í nafnmyndagrunn, taka AUT-hala af þeim sem ekki eiga þar heima og samþykkja ný orð og færa í nafnmyndagrunn

# Val efnisorða - KE

---

- Fletta þarf upp í Kerfisbundnum efnisorðalykli til að kanna hvort nota megi eða búa til þrengri heiti í 650 4
- Listi yfir breytingar á lyklinum verður lagður fram á vef Landskerfis
  - Dæmi: Blökkumenn (breytt valorð, 1992-2001 Negrítar) VH Kynstofnar

# Val sviða fyrir efnisorð

---

- Val sviða fyrir efnisorð – skrá á MARC21 síðunni:
  - List of ambiguous headings  
<http://www.loc.gov/marc/ambiguous-headings.html>
  - Tengill úr Handbók skrásetjara Gagnis  
<http://hask.bok.hi.is/> undir gagnlegar vefslóðir



# Val landfræðiheita

---

Velja þarf heiti sem eru aðgreind með sviga fram yfir óaðgreind heiti – á ábyrgð skrásetjara að aðgreina heiti:

- Dæmi: Helgafell
- Skrá í *Landið þitt Ísland* góð heimild um landfræðiheiti sem þarfnast aðgreiningar
- Aðgreina eins þröngt og þarf – oft dugir ekki sýsla (Búrfell, Möðruvellir)
- Landaheiti – einnig stjórnsýslueining í 110 / 710 – Ísland, Danmörk
  - Lög skráð á land

# Efnisorðagjöf

---

- Velja eins þröngt heiti og efnið gefur tilefni til
- Forðast að nota víðari og þrengri heiti saman ef ekki er þörf á vegna tengsla við önnur efnisorð í færslu
  - 20% viðmið – bakvið hvert efnisorð þarf að vera 20% af efni heimildar
- Forðast samheitalyklun
- Varast titlalyklun
- Ekki gefa efnisorð nema vera fær um það